

פרשת שמיני

[ז] בגמרא (שבת פ"ח.) אמר רבי חמא ברבי

חנינא מה דכתיב (שיר השירים ב', ג') כתפוח בעצי היער וגו' למה נמשלו ישראל לתפוח וכו' והתוס' שם תמהו שמביא קרא כתפוח בעצי היער דבהאי קרא לא נמשלו ישראל אלא הקב"ה והוה ליה לאתווי טפי קרא דוריה אפך כתפוחים. אך בפסוק זה כתיב אחרי זה בצלו חמדתי וישבתי ופריו מתוק לחיכי. וכאן בגמרא דרשו מה תפוח פרו קודם לעלו כן ישראל הקדימו נעשה לנשמע. משלו בזה הנעשה לפרי והנשמע לעלים. ואחר כך כתיב בצלו חמדתי והצל הוא מהעלים, ואחרי זה ופריו מתוק וגו'. אך הענין הוא כמו שאמרנו. שישראל הקדימו נעשה לנשמע בשעת קבלת התורה. שהיו אז ראויים לתקן הכל אני אמרתי אלהים אתם. ויצר הרע פסק מהם. ואז יוכלו לזכות לעשיית הדברי תורה קודם השמיעה, מה שאין כן אחר כך כתיב ושמרתם ואחר כך ועשיתם. שעל ידי השמירה יבואו לעשות ומשום הכי כתיב מקודם בצלו חמדתי דהוא השמירה ואחר כך ופריו מתוק דהוא העשיה וכמ"ש (רעיא מהימנא ח"ג צ"ב:) זכירה דא עשיה וכו' וכמו שנאמר בדברות האחרונות שמור, שעל ידי שמור יזכו לזכור דהוא עשיה.

וכמו שנאמר אחרי זה הביאני אל בית היין ובמדרש (שיר השירים רבה ב', ט"ו) למרתף גדול של יין ונתן לי משם התורה ש שנדרשת ארבעים ותשע פנים טהור וארבעים ותשע פנים טמא והיינו תורה שבעל פה וכמ"ש ברעיא מהימנא (ח"ג רע"א:) לכו לחמו בלחמי ודא נהמא דאורייתא דבכתב ויינא דאורייתא דבעל פה, וזה דיוק הלשון ושנו ביינ מסכתי ולא כתיב בייני כמו בלחמי (ונתבאר במקום אחר) ואף שמצינו (עבודה זרה ל"ה.) ערבים עלי דברי דודיק יותר מיינה של תורה, הרי שגם תורה שבכתב נקרא יינה של תורה, אך שם הפירוש יינה של תורה היינו זה שהתורה שבעל פה מבארת הדברי תורה שבכתב, שנחלקו בפירוש הכתובים, וכזה יש ארבעים ותשע פנים טהור וארבעים ותשע פנים טמא, וזהו יינה של תורה, ודברי דודיק היינו דברי סופרים גזירות שגזרו חכמים דבהא מיירי התם בגזירות הגבניה של נכרים, כמו חדשים גם ישנים וכו' והללו מדברי סופרים (ערויבין כ"א:) וזה מה שגזרו משום סייג. וכאן אל בית היין מיירי בתורה שבעל פה שנחלקו בפירוש התורה שבכתב. וכזה יש ארבעים ותשע פנים כמנין ודגלו, והתורה שבעל פה בא לתקן הרוב כעס כמו שנאמר (קהלת א', י"ח) כי ברוב חכמה רוב כעס וכמו שאמרנו (נדרים כ"ב:) אלמלא חטאו ישראל לא ניתן להם אלא חמישה חומשי תורה וכו'.

3 וכת"ב בתריה סמכתי באשישות רפרוני

בתפוחים כי חולת אהבה אני, ובזוה"ק (פרשה זו מ') אבל כנסת ישראל קאמר בגלותא סמכוני מהו סמכוני מאן דנפל בעי לאסמכא ליה וכו' והוא כמו שאמרנו בגמרא (סנהדרין צו, ב) בר נפלי קרית ליה אמר ליה אין דכתיב ביום ההוא אקים את סוכת דוד הנופלת, ואמר בזוה"ק ובגין כך כנסת ישראל דנפלה דכתיב (עמוס ה', ב') נפלה לא תוסיף וגו' והיא אמרה סמכוני למאן לישראל וכו' ובמה באשישות אלן אינון אבהן דאינון אתמלייא בקדמיתא מההוא חמר טב דמנטרא, והיינו יין המשומר בענביו דאיתא (ברכות ל"ד:) מה עין לא ראתה זה יין המשומר וכו' זה עדן שלא שלטה בו עין כל בריה ועל פי מה שמובא בזוה"ק (ח"א כ"ו.) דראשי תיבות ענג עדן נהר גן, והם כנגד שלש סעודות שבת כמ"ש ברעיא מהימנא (ח"ג רע"ג.) ושבת בת מתעטרא באבהן (וזהו ח"ב ל"ד.) ויין המשומר היינו סודות התורה שיתגלה לעתיד. וכמ"ש במדרש הנעלם (ח"א קל"ה:) והאבות כולם הם אשישות שהוא תורה, אברהם אבינו ע"ה בו התחיל שתי אלפים תורה, ונעשה שתי כליותיו כמו שני כדין של מים והיו נובעות תורה כמו שאמרנו בבראשית רבה (צ"ה, ג.) ויצחק הוא מרכבה למדת הגבורה ואיתא בזוה"ק (פרשה זו ל"ט.) דהא אורייתא וחמרא דאורייתא מסיטרא דגבורה הוא, ויעקב הוא אמת כמו שנאמר (מיכה ד', כ') תתן אמת ליעקב אמת זו תורה (ברכות ה':.)

ואמר אחר כך רפרוני בתפוחים כולא חד אבל רזא דא אשישא עייל חמרא תפוחין אפיק חמרא ומכוון רעותא, והיינו החשק לדברי תורה כמו שנאמר (ויקרא כ"ו, ג') ועשיתם אתם על ידי הרעותא והחשק, ואמר אחר כך ועל דא אשישות ותפוחים אשישות לרוואה מחמרא תפוחים לכוונא רעותא דלא יזיק חמרא, והוא ענין מה שאמרנו בגמרא (ברכות י"ז.) תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים שלא יהא אדם קורא ושונה וכו' וכו' וכמו שכתבנו במעשה שגדול ממנו וכו' ללומדיהם לא נאמר אלא לעושיהם לעושים לשמה וכו' ולכאורה הוה ליה למימר שאינו עושה מצוות ומעשים טובים ולמה זכר בועט וכו' דהיינו שאינו סר מרע וגם היכן נרמז בכאן לעושים לשמה אך באמת גם הלימוד הוא מצות עשה מרמ"ח מצוות עשה שבתורה, ומי שתורתו אומנתו פטור

מכל המצוות. זולת מצוה שאי אפשר להעשות על ידי אחרים (מועד קטן ט':) ואין מפסיקין לתפילה (שבת י"א.) ורב יהודה הו' מצלי לתלתין יומין (כדאיתא ראש השנה ל"ה.) אך הפירוש מעשים טובים על דרך מה שנאמר (תהלים ל"ז, ג') ועשה טוב דדרש בזוה"ק (ח"ג ק"ח:) שעושה להטוב על דרך מה שנאמר ועשיתם אתם כביכול אתון תעבדון ליה. וזהו רק כשעושה לשמה שאין לו שום כוונה אחרת אף לקבל פרס לעולם הבא רק לחשק התורה כאשר צוני ה' אלוקי. ולפעמים יכול שיכוון לשמה רק ישיג גאות מזה. ובזה מקלקל כל מעשיו. וזהו שלא יהא אדם קורא ושונה וכו' ובמי שגדול ממנו וכו' שאם משיג גאות מלימודו הוא לאות שלא התכוון לשמה. וכמו שאמרנו שיש מדריגות בענין לשמה וזה שאמרנו בגמרא (פסחים ג') לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות שלא לשמה וכו' בא לשמה. ואמרנו לשון לעולם מפני שבכל פעם שיזכה לכוונה לשמה אז ירגיש שמה שהשיג וחשב מקודם היה באמת שלא לשמה. וזהו לעולם יעסוק בכוונה זו שמתוך שלא לשמה בא לשמה. ואחר כך יהיה הלשמה שלא לשמה ויצפה תמיד שיבוא לשמה. וזה שאמרנו לכוונא רעותא דלא יזיק חמרא שלא יביאהו התורה חס ושלום לידי גאווה. וזהו תפוחים לכוונא רעותא. היינו חשק ורעותא דליבא וזהו נעשה וזהו רפרוני בתפוחים. וכל דא למה כי חולת אהבה אני היינו שאני עדיין חולה באהבה שהקדמנו נעשה לנשמע ואחר כך נתקלקל וצריך שהשמירה יביא לידי עשיה. וכמ"ש ברעיא מהימנא (ח"ג צ"ב:) ושמרתם ועשיתם אותם. וכן בשבת שהוא כללא דאורייתא כתיב זכור ושמור. שעל ידי שמירת שבת השמור יזכו לזכור שהוא עשיה ועשיתם אתם והוא מעשים טובים, וזהו תכלית חכמה וכו' הא דתנן (אבות ג', י"ז) אם אין חכמה אין יראה אם אין יראה אין חכמה. וכן ארבעת חלקי השולחן ערוך שהם עיקר הנהגת אדם בעולם הזה פתח בשולחן ערוך שויתי ה' וכו' כשישים האדם אל לבו וכו' מיד יגיע אליו היראה וההכנעה בפחד ה' יתברך ובושתו ממנו תמיד, וזהו התשובה והיראה ואחרי זה כל חלקי השולחן ערוך שהם הדברי תורה שיביאו אותו לידי יראה והכנעה ובזה יזכה למעשים טובים לעושיהם, ועשה טוב דעביד לון וכאמור:

[יא] בתורת כהנים (פיסקא ל"ב) ויקחו בני אהרן אף הם בשמחתם כיון שראו אש חדשה עמדו להוסיף אהבה על אהבה ויקחו אין קיחה אלא שמחה, הא דדרש לשון שמחה נראה שהוא על פי מה שאמרו (ויקרא רבה י"א, ז) אין ויהי אלא שמחה ואמר אם שמחה אין שמחה כיוצא בה ולהיפוך להיפוך ואמרנו (מאמר ב') ששניהם אמת שלהם היה שמחה שלימה וזה שנאמר ויהי שהיה להם הויה ולאומות העולם היה וי, וכן בכולם לצדיקים ויהי אור שמחה ולרשעים שנמנע מהם האורה וי, כן דרש לשון ויקחו, וי שלא היתה שמחה שלימה שטעו וסברו שכבר נשלמו שזכו לראות אש חדשה, אור מחודש כמו לעתיד דכתיב (יחזקאל ל"ו, כ"ו) ורוח חדשה אתן בקרבכם, וזכו ליישר הלב לישרי לב שמחה, אבל לא היתה השמחה בשלימות שבו ביום מתו.

ואמר מה תלמוד לומר בני אהרן שלא חלקו כבוד לאהרן, הענין על פי מה שאמרו בתורת כהנים (למעלה פיסקא כ"ו) נכנס משה וכו' עכשיו נמצאו בניך גדולים ממני וממך שבהם הבית נתקדש. כיון ששמע אהרן כך צידק עליו את הדין ושתק וכו' ולמודים צדיקים שמצדיקים עליהם את הדין, אברהם צידק עליו הדין שנאמר (בראשית י"ח, כ"ד) ואנכי עפר ואפר, יעקב צידק עליו את הדין שנאמר (שם ל"ב, י') קטונתי מכל החסדים וגו'. ואין לו פירוש כלל דבאהרן שנענש יתכן לשון שצידק עליו את הדין, אבל באברהם ויעקב שלא מצינו עונש כלל יפלא לשון צידק עליו את הדין שאמר בתורת כהנים. ונראה פירושו על פי מה שאמרו (בראשית רבה מ"ט, ט"א) אילו הרגני אמרפל לא הייתי עפר ואילו שרפנו נמרוד לא הייתי אפר, נמצא כמה שאמר ואנכי עפר ואפר היה בהסכם אצלו שהיה באמת ראוי להשרף באור כשדים. אף שמסר עצמו על קדושת שם שמים. וכן אם היה נהרג במלחמת המלכים, אף שקנא לשם ה' שפתחו במלחמה כמו שנאמר (תהלים ל"ז, י"ד) חרב פתחו רשעים (תנחומא לך ז) וזה שאמרו אברהם צידק עליו את הדין שנאמר ואנכי עפר ואפר והיינו שהצדיק על עצמו דין שמים אם היה נהרג אז. ואמר שרק בחסד ה' נמלט. וכן יעקב אבינו ע"ה אף שהיה כאדם הראשון קודם הקלקול. ולא ידע מרע כלל והיה ראוי לכל הנסים הצדיק עליו את הדין, אם היה נהרג על ידי לבן ועשו, ומה שנמלט אמר שהוא 50 בחסד ה' קטונתי מכל החסדים וגו', וכן אהרן הכהן אף שכבר נשלם בכל השלימות, כמו

שאמרו בתורת כהנים (לעיל פיסקא י"ז) וישא אהרן וגו' באותה שעה זכה במתנות כהונה וזכה בנשיאת כפים לו ולדרותיו עד שיחיו המתים, מתנות כהונה מורה שגופו קדוש, שאוכל מקדשי שמים, והני כהנים שלוחי דרחמנא, שהכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים (יומא ס"ח:) וכן פדיון בכור, דכתיב (במדבר ג', י"ג) כי לי כל בכור וכתוב (שמות ל"ד, כ) ובכור בניך תפדה והיינו מה' יתברך ונותן הפדיון להכהן שהוא שלוחא דרחמנא, 10 ונשיאת כפים היינו להכניס הקדושה בכל ישראל, כמו שהיה כאן ויצאו ויברכו את העם וירא כבוד ה' אל כל העם, וזכו לראות אש חדשה, ומכל מקום חשב עצמו לחוטא והצדיק דין שמים עליו וכמו שאמרו (תורת כהנים פיסקא כ"ג) אוי לי כך עבירה בידי וכיד בני שכך הגעתי. וכן בשמן המשחה אף שעשה משה מפי הגבורה נרתע אהרן ונפל לאחוריו ואמר אוי לי שמעלתי בשמן המשחה וכמו שאמרו בתורת כהנים (פיסקא 20 ל"ז). אבל הם כיון שזכו לראות אש חדשה וראו שנשלמו בקשו להוסיף אהבה על אהבה. ולא חשדו עצמן שטועים ושמא לא נשלמו. וזוה לא חלקו כבוד לאהרן לומר אבינו בודאי טוב ונשלם ומכל מקום חושד

את עצמו לחוטא ומועל וכדומה. וזה העיקר שידע האדם שאין לו כלום אצל בוראו. ואף כשסובר שנשלם בשלימות יחשוד את עצמו פן טעות הוא בידו.

ומסיק בתורת כהנים דוד צידק עליו את הדין שנאמר (תהלים ל"ח, ו) הבאישו נמקו חבורתי מפני אולתי. והוא על דרך מה שאמרו בגמרא (ברכות ה'). אם רואה אדם שיסורין באין עליו יפשפש במעשיו וכו' לא מצא יתלה בביטול תורה, וזה שנאמר מפני אולתי והיינו בביטול תורה אף שלא מצא בידו עוון הצדיק עליו את הדין. וזה העיקר להיות האדם דורש ומבקש תמיד שמא לא יצא ידי חובת נפשו וזה כל האדם ואל יסמוך על דעתו רק ישאל ותשובה ברוב יועץ, וזה 40 שדרש אחר כך לא נטלו עצה ממש ולא נטלו עצה זה מזה ואף על פי שהיו גדולים ושלמים וכמו שאמר גדולים ממני וממך. מכל מקום בזה טעו שסמכו על דעתם ועל קדושתם. ובא להורות שאל יסמוך אדם על תבונתו ואף כשיודע בנפשו שצדיק גמור הוא יחשוד עצמו תמיד ויבקש דברי תורה ככסף וכמטמונים וכמו שנאמר (תהלים ק"ה, ד) בקשו פניו תמיד: